

PARTIJRAADSVERGADERING DS'70 D.D. 4 OKTOBER 1975, AMSTERDAM

BESCHOUWING VAN W.DREES OVER TROONREDE EN MILJOENENNOTA 1976

Mijnheer de Voorzitter,

Vanmorgen zal ik enkele aspecten van Troonrede en Miljoenennota bespreken, onze houding daartegenover, onze alternatieven, zullen vanmiddag aan de orde komen.

1. De werkloosheid

Troonrede en Miljoenennota hebben een sokhok teweeg gebracht. De toon is somber. De werkloosheid blijft stijgen, het kabinet streeft er slechts naar de stijging langzamer te laten verlopen dan tot nu toe. Terecht is de vakbeweging daarover ontevreden. Werkloosheid, incl. de verborgen werkloosheid in de Wet Arbeidsongeschiktheid, is nu 400 000 of meer, in absoluut getal evenveel als in de jaren dertig, zij het procentueel wat minder. Gelukkig met veel betere uitkeringen. Het kabinet is verrast door de voortdurende achteruitgang in ons land. Een groot deel van de schuld wordt op het buitenland geschoven. In hoofdstuk 3 "Financieel-economisch beleid" wordt erkend dat er in het binnenland fouten zijn gemaakt, dat arbeidskosten en belastingen te snel zijn gestegen, dat ombuigingen nodig zijn. Vermoedelijk is pas in de loop van de zomer, toen nieuwe ramingen van het Centraal Planbureau werden ontvangen, deze tekst geschreven. Blz. 28 vermeldt dat bij ongewijzigd beleid de hoge inflatie zou voortduren, de structurele werkloosheid verder zou stijgen, het nationale inkomen weinig meer zou groeien terwijl de aardgasbaten vanaf 1978 zullen teruglopen. Het kabinet wil de indruk wekken dat het nu het beleid gaat ombuigen. De beschouwingen en de berekeningen in de Miljoenennota zijn ingewikkeld en ten dele misleidend. Zo wordt gesproken over een doelstelling voor de groei van de collectieve sector "met 1% van het nationale inkomen" hetgeen het vrij bescheiden bedrag van ca. 2 miljard zou betekenen. De term is echter camouflage voor een veel forsere expansie, waarbij de collectieve sector met vele procenten stijgt, sneller dan het nationale inkomen, zodat het aandeel van de collectieve sector verder toeneemt met 1% per jaar.

Mede dank zij deze "matiging" van de groei van de collectieve sector wil het kabinet bereiken dat de "loonsomstijging per werknemer tot gemiddeld onder de 10% per jaar" wordt teruggebracht. 10% per jaar is nog een forse stijging die leidt tot voortzetting van aanzienlijke prijsstijgingen met ca. 8% per jaar.

De Miljoenennota geeft geen duidelijke analyse van de voornaamste oorzaken van de werkloosheid, al geeft hoofdstuk 2 nuttige cijfers. Belangrijker is de analyse van prof. Stevers in de Volkskrant van 17 september, een analyse die aansluit bij hetgeen door de fractie van DS'70 al sinds jaren is gesteld.

2. Vier oorzaken van werkloosheid

Stevens onderscheidt drie groepen van werkloosheid waaraan DS'70 een vierde toevoegt.

a. De recessie in de wereld

Deze is door het kabinet onderschat, het kabinet heeft geweigerd te erkennen dat de forse verhoging van olieprijsen moest leiden tot een bestedingsbeperking in de westelijke wereld - en, pijnlijker, in ontwikkelingslanden die geen olie produceren.

Nederland exporteert veel, zodat het kabinet makkelijk een groot stuk werkloosheid op "het buitenland" kan schuiven. Ik merk echter op dat de zinsnedo op blz. 11 van de Miljoenennota "onze export belooft ruim 50% van het nationale inkomen" misleidend is aangezien die export ook een flink brok import omvat. Een verhouding van 1/3 geeft een juist beeld. Verder is er een verschuivingsmogelijkheid tussen binnenland en export (het z.g. Zijlstra-effect).

b. De bouwnijverheid

Deze heeft zijn eigen moeilijkheid, mede omdat de vraag naar woningen terugloopt. Het kabinet stelt dat de uitbreiding van de woningvoorraad wel beperkt moet blijven tot vervanging van oudere woningen en bouw "ten behoeve van de groei van het aantal huishoudens en alleenstaanden". "Onder deze omstandigheden moet de woningproductie in de komende jaren wel achterblijven bij die in de jaren 1971-1974" (blz.17).

Het is echter de vraag of dit waar is. De bevolking groeit nog steeds snel, minder dank zij geboorte-overschot, meer dank zij immigratie b.v. van surinamers. Verder blijft de gemiddelde woningbezetting dalen. De kwaliteit van vele wijken is slecht. De huidige abrupte verlag van woningbouw is niet te verdedigen. Ook andere sectoren van de bouw krimpen in, juist ook die met overheids-orders werken, zo wordt opnieuw op waterstaat gesnoeid om budgettaire redenen. Er is eerder reden om werken, die op zich gewenst zijn, juist nu aan te pakken. Ik denk daarbij ook aan grote recreatieobjecten als midden-Delfland. Maar nu ga ik al naar voorstellen onzerzijds, terug naar de analyse.

c. De uitholling van de bedrijven door hoge belastingen en inflatie

~~Het Nederlandse bedrijfsleven kende na de Tweede Wereldoorlog in~~
het algemeen een gezonde financiële structuur, met niet al te veel leen-schulden, met een redelijk rendement, zodat geïnvesteerd kon worden en reserves konden worden gevormd ter opvang van tegenslagen. De uitholling sinds ongeveer 1970 is snel verlopen. De financiële structuur van bedrijven is sterk aangetast, grote toename van "vreemd vermogen" (leen-schulden), een derde van de bedrijven draait met verlies, het aantal faillissementen neemt snel toe, sommigen houden het hoofd alleen boven water omdat Economische Zaken toesnelt met allerlei vormen van steun. De stijging van belastingen en sociale premies treft de bedrijven op tweeërlei wijze. In de eerste plaats treffen sommige lastenverzwaringen de bedrijven rechtstreeks. Voorts zullen, volgens Stevers en vele anderen (maar niet volgens b.v. Van den Doel) de vakverenigingen hogere looneisen stellen als de lasten stijgen. Dit is kennelijk ook de gedachte van Duisenberg (afwenteling van belasting). Een grotere omvang van de collectieve sector wordt dan "afgewenteld" door werknemers zodat de bedrijven (overig inkomen) de volle last van uitbreiding van de collectieve sector moeten dragen.

Ik ben het met V.d. Doel eens dat een volledige afwenteling niet altijd hoeft plaats te vinden, het is mogelijk dat door regeringsbemoediging, of op grond van eigen inzicht van de leiding van de vakbeweging, of b.v. in verband met de situatie op de arbeidsmarkt, hogere lasten (aardgaaprijs, overheidstarieven, sociale premies, belastingen) niet zonder meer tot uitgang komen in hogere lonen.

De prijzen zijn ook wel verhoogd maar minder zodat bedrijven hun rendement zagen dalen.

Tegelijkertijd leidde de voortdurende inflatie tot een hoge rentestand. Dit is ook een last op bedrijven, maar voorts is dat een alternatief voor beleggers die dan nog liever "veilige" obligaties kopen dan riskante aandelen. Inflatie leidt er toe dat voor de financiering van voorraden e.d. veel meer geld nodig is, terwijl de belasting "schijn"winsten wegbelast.

Een aantal van deze factoren werkt ook in andere landen. Het kabinet beroept zich daar graag op. Nederland had echter één groot voordeel boven andere westelijke landen, nl. ons aardgas. Dat is op geen enkele wijze gebruikt ter verlichting van de problematiek, hetzij door het te gebruiken voor bouwen aan onze toekomst (financiering van spoorwerk, investeringen in binnen- of buitenland), hetzij voor hulp aan het bedrijfsleven.

Voorts wekt het kabinet de indruk vijandig te staan tegenover de particuliere onderneming. Gedachteloos, vaag gepraat, b.v. over de Vermogens Aanwasdeling, is funester dan concrete plannen die veelal toch weinig voorstellen. Binnen- en buitenlands bedrijfsleven zien de banden van Den Uyl met Kok en van Kok weer met Arie Groenevelt. Dat Kok dan wellicht een heel verstandig man is helpt dan weinig.

Onze partij is in het geheel niet van nature geneigd om steeds de zijde van de werkgevers te kiezen. De werkgevers-organisaties zijn in Nederland vaak tekort geschoten zowel wat betreft eigen initiatieven als wat betreft constructief reageren op ideeën van anderen. Voor beperking van onredelijke top-inkomens tonen zij weinig belangstelling. Gastarbeiders zijn door het bedrijfsleven tot op heden gaarne aangetrokken zonder belangstelling voor de ernstige problemen die dit op den duur oproept. Maar wat lasten betreft is de situatie in Nederland volkomen scheef gegroeid, zowel zelfstandigen als bedrijven worden tegen de muur gedrukt. De Stevers-spiraal

Stevens vreest de volgende ontwikkeling : faillissement van een aantal bedrijven, inkrimping althans geen uitbreiding van werkgelegenheid in particuliere sector, wel uitbreiding van werkgelegenheid bij de overheid (te betalen uit belastingen) en van sociale uitkeringen en hulp aan bedrijven (ook te betalen uit belastingen). Daardoor stijging van lasten op het bedrijfsleven rechtstreeks of via hogere lonen, verdere inkrimping van het bedrijfsleven. (Een deel van de aanhang van het kabinet wil wellicht bewust zo het particuliere bedrijfsleven "oprollen", een ander deel zict met schrik dat men de belastingtak afzaagt waarop men zit). Dé remedie is, volgens Stevers, drastische verlaging van overheidsuitgaven en daarna van lasten.

d. Gebrek aan mobiliteit

Een vierde oorzaak van toenemende werkloosheid wordt vooral door DS'70 genoemd. Dat is de toenemende starheid, het gebrek aan mobiliteit, b.v. door enge toepassing van het begrip "passende arbeid". Wij hebben er uitvoerig over geschreven in ons rapport over Sociale Zekerheid in een Beweeglijke Maatschappij, van juni 1975.

Indien men in Nederland blijft vast houden aan criteria als "woonplaats, opleiding, vorig beroep" dan zal het aantal werklozen blijven toenemen, zelfs bij gunstige oomjunctuur, en zullen vacatures

veelal vervuld worden door gastarbeiders.
Bij de behandeling van het wetsontwerp Algemene Arbeidsongeschiktheid begin september heeft de fractie een amendement ingediend, en een motie tegen de Standenmaatschappij, beide werden door een grote Kamermeerderheid verworpen.

3. De inflatie

Inflatie is een stijging van inkomens sneller dan de produktiviteit. Nederland heeft na de Tweede Wereldoorlog herhaaldelijk krachtig tegen de inflatie gestreden, b.v. in 1946 en in de Korea-crisis. Dit kabinet laat de inflatie in feite doorzien. Soms wordt een beroep gedaan ter verontschuldiging op het buitenland, maar onze voornaamste handelspartner, Duitsland, heeft veel minder inflatie.

De uitwerking van een inflatie van ca 10% per jaar is groot. In zeven jaar is de waarde van het geld met de helft verminderd. Allerlei vormen van levensverzekering verliezen dan goeddeels hun zin. Bedrijfspensioenen worden ernstig aangestast. Er ontstaat een pijnlijke tegenstelling tot de overheidsgroep met zijn welvaartsvaste pensioenen. Wat spaarvormen betreft ontstaat een voorkeur voor waarde-vaste beleggingen zoals men b.v. hoopt te vinden in grond of eigen huis.

De belastingheffing wordt in hoge mate onredelijk, men denke b.v. aan de belastingheffing op rente, terwijl de obligaties (hoofdsom) intussen flink in koers en nog meer in koopkracht is gedaald, zodat de rente slechts een (bescheiden) vergoeding is voor waardevermindering van de hoofdsom.

Zo werkt de inflatie niet alleen de uitholling van bedrijven in de hand maar treft ook particulieren, vooral in hun oudedagsvoorziening. Ik ben het met F.W.C.Blom eens als hij schrijft (Intermediair, 22 augustus 1975) : "Grote inflatie is politiek en maatschappelijk rampzalig ; zij ondermijnt rechtvaardigheid, verdraagzaamheid en vertrouwen en daarmee de basisvoorwaarden voor de functionering van de democratie".

Het kabinet zegt wel te streven naar "ombuiging" van het tempo van de inflatie maar komt niet verder dan met een complex (en gecompliceerd) stel voorstellen waardoor de lasten-stijging in 1976 zou worden beperkt of voor bepaalde inkomensgroepen zelfs een verlaging zou optreden. Op blz. 40 wordt vermeld dat voor 1977 en 1978 "bij wijze van technische veronderstelling" wordt uitgegaan van een loonsomstijging van 7½%. Dat betekent een voortzetting van belangrijke prijsstijgingen, zeg 5% en meer. En dat nu door de recessie en de (tijdelijke) stabiliteit van vele grondstofprijzen een kans aanwezig is om de inflatie te beëindigen. W.v.d.Kleijn heeft in Het Vrije Volk van 11 september 1975 geschetst hoe hij de voortgaande inflatie en haar gevolgen ziet : "zitten we binnenkort met een minimumloon van pakweg een ton per jaaral uitgelegd dat zo iets onmogelijke eisen stelt aan b.v. pensioenreserveringen.... Persoonlijk lijkt het me nog het makkelijkst als de min of meer onpersoonlijke overheidslichamen, wijkenDie voortdurende onderschatting van de gevaren van de inflatie zullen uiteindelijk dan ook onvermijdelijk tot de explosie leiden.....Obligaties en bankboekjes zullen afgestempeld worden tot een fractie van hun oorspronkelijke waarde.....aandelen zullen uiteraard waardeloze papiertjes worden.....hooguit tijdelijk getroffen : kunstvoorwerpen, diamant". En dat in Het Vrije Volk !

toekomst op middellange termijn
Het heeft vorig jaar zijn interne meerjaren-afspraken voor de uitgaven gebaseerd op de veronderstelling dat onze nationale produktie gemiddeld met $3\frac{3}{4}\%$ per jaar zal groeien. Thans is het kabinet (blz.28) bezorgd dat de groei belangrijk lager zal zijn. Als een belangrijke wijziging in beleid wordt nu de $3\frac{3}{4}\%$ als de o e l s t e l l i n g genoemd, waar o.m. het beleid inzake omvang collectieve sector, belastingen, en loonhoogte mee rekening moet houden.

De t o o n van de Miljoenennota is daarom wel beschreven als positief t.a.v. het bedrijfsleven en minder aangenaam voor het extreme deel van de eigen achterban. In feite verandert er echter weinig aan het beleid.

Opvallend is dat gezwegen wordt over de milieu-aspecten (nieuwe schaarste, club van Rome problematiek) die verbonden is aan een voortgaande economische groei. In dit opzicht is de Miljoenennota ouderwets van toon.

Op blz. 12, 28 en 42 wordt medegedeeld dat de baten uit aardgas na 1978 zullen gaan dalen hetgeen zal dienen te leiden tot herziening van ons bestedingspatroon. Maar dit kabinet behandelt aardgas baten nog als gewone lopende inkomsten.....

Minister Lubbers werkt aan de z.g. structuurnota over de na te streven structuur van onze economie in de toekomst. Het zal interessant zijn om te zien hoe hij hier diverse elementen als :

- de nieuwe schaarste (grondstoffen, natuur, ruimte, terugdringen van vervuiling) ;

- de verschuiving van produktie naar ontwikkelingslanden ;
- grotere zeggenschap van werknemers ;
- bestrijding regionale werkloosheid e.d.

hierin zal trachten te verenigen.

Een element hierbij is de energievoorziening. Zo juist zijn drie rapporten gepubliceerd voer veiligheids-aspecten in verband met de plannen voor de bouw van drie kerncentrales.

5. Wijziging in het uitgavenbeleid

Het kabinet erkent dat het uitgavenbeleid moet worden omgebogen en zegt (blz. 29), dat dit met name de overdrachtsuitgaven moet betreffen en niet de overheidsinvesteringen. Maar in feite worden (weer) de investeringen getroffen, zowel geplande waterstaatswerken als b.v. defensie-aanschaffingen. Dit laatste heeft ook internationale repercussies, bij onze NAVO-bondgenoten.

Wat sociale uitkeringen betreft wordt wel gezegd, dat er fl. 700 mln. per jaar moet worden besnoeid, maar pas in 1977 ...

De verschillende belangrijke groepen van overdrachten, zoals huursubsidies, studietoelagen, bijstand, sociale verzekeringen, worden onveranderd voortgezet. Juist in deze sectoren zijn de laatste jaren enorme stijgingen opgetreden, ten dele door het kabinet gewild, hoewel zwak geargumenteed (b.v. bij huursubsidies), ten dele minder duidelijk gewild, zoals bij sociale uitkeringen (waar echter op redelijke wijze belangrijke besparingen mogelijk zijn).

6. Werkgelegenheidsprogramma's

Een verwarrend element in de presentatie vormen de conjuncturele programma's. In de oorspronkelijke gedachtegang (b.v. van het Plan van de Arbeid van 1935) zouden dergelijke programma's dienen om een dal in particuliere investerings- (bouw-)activiteiten op te vangen. Zo zou ook een conjuncturele belastingverlaging denkbaar zijn (b.v. investeringsaftrek) om particuliere investeringen te stimuleren.

Het verwarrende is dat het kabinet enerzijds snoeit om budgettaire redenen in normale overheidsinvesteringen (zoals al vermeld, b.v. bij waterstaat en defensie) of in gewone lopende activiteiten, zoals het Centraal Instituut voor Hersenonderzoek, terwijl het kabinet anderzijds een programma met aanvullende werken (of onderhoudssubsidies met loterij à la Schaefer) entameert om bouwvakarbeiders weer werk te geven. Dat zijn in het algemeen minder nuttige werken, die bovendien het nadeel hebben dat zij blijvend exploitatielasten meebrengen.

Zo is het ook aan de fiscale kant, enerzijds worden diverse conjuncturele verlichtingen voorgesteld en doorgevoerd in een frequentie waardoor je nauwelijks meer weet welke tarieven en regelingen er nu gelden, anderzijds worden (permanente) verzwaringen voorgesteld als 'dekking' van een stijging van uitgaven.

In een overzicht op blz. 55/56 wordt gesteld, dat het totaal aan conjuncturele maatregelen voor 1976 ruim fl. 7 miljard beloopt, waarvan fl. 4 miljard een gevolg is van al voor 1975 aanvaarde uitgavenprogramma's of belastingverlaging, terwijl fl. 3 miljard nieuwe plannen betreft. Hier zit echter fl. 800 mln. in voor 'uitstel van de verhoging van de omzetbelasting tot 1 juli 1976', terwijl er nog geen verhoging aan het parlement was voorgelegd ...

Onder de nieuwe voorgestelde activiteiten trekt vooral de post 'verstrekking achtergestelde leningen' de aandacht. Vgl. ook Kamerstuk nr. 13.602 met de brief van twee ministers.

Onder de 'lastenverlichtingen' is vooral de voortzetting van faciliteiten inzake vervroegde afschrijving en van (tijdelijke) verlenging van belastingvrije sommen en eerste belastbare schijf (loon- en inkomstenbelasting) van betekenis. Voorts worden ook tijdelijke bijdragen uit 1975 aan sociale fondsen voortgezet en vermeerderd met 20% bijdrage ad fl. 600 mln. aan het Algemeen Kinderbijlagfonds.

7. Belastingen, AOW-plus problematiek

De aardgasprijs wordt opnieuw verhoogd om dichterbij de olieprijs te komen. Dit levert aan de schatkist voor het binnenlands verbruik een extra bate op van ca. fl. 500 mln. en eenzelfde bedrag bij export.

Tarieven PTT zullen worden verhoogd, niet terwille van het bereiken van een redelijk rendement of van een investeringspeil voldoende om de vraag naar telefoon te bevredigen maar om, naast betaling van rente en '3½ % omzetheffing' ook fl. 175 mln. extra aan de schatkist af te dragen, een soort accijns op PTT-diensten (blz. 46).

Voorgesteld wordt om enkele accijnzen te verhogen (alcohol, wijn, bij tabak geschiedt dit indirect door prijsverhoging van tabaksprodukten toe te staan).

Voorgesteld wordt om de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting fors te verhogen, gedifferentieerd en sterk progressief naar het gewicht van de auto. Het valt op, dat het kabinet wel deze belasting op auto-bezit wil verhogen, maar nog steeds de meer voor de hand liggende stap nalaat om voor stalling van auto's op overheidsgrond huur te vragen, in woonwijken, maar ook elders. De recente nota van Minister Westerterp, nr. 13.600 XII, nr. 6, over parkeerbeleid wekt de indruk dat het kabinet wil doorgaan met 'doorberekening' van parkeerkosten in woonwijken in de kosten van de grond, dit in tegenstelling tot hetgeen Minister Gruyters in december 1974 in de Tweede Kamer heeft verklaard. De progressie in het motorrijtuigenbelasting-tarief is weinig logisch, twee kleine auto's brengen evenveel schade of meer schade toe aan het milieu dan een (veiligere) grote.

Voorgesteld wordt om het algemene tarief van de omzetbelasting per 1 juli 1976 te verhogen van 16 % naar 18 %, ook voor woningen. Politiek is het interessant dat, gezien de ingangsdatum, dit pas volgend voorjaar in de Kamer behandeld zou behoeven te worden.

Hoewel het kabinet erkend heeft, b.v. in de Interimnota Inkomensbeleid, dat de tarieven van de directe belastingen al vrij hoog zijn en om allerlei redenen niet in sterke mate kunnen worden gebruikt voor (verdere) maatregelen op het gebied van de inkomensverdeling wordt nu toch voorgesteld om tot verhoging te komen, ten dele door belastbare schijven niet (vanaf de 58 % schijf) te corrigeren voor de inflatie of (overige) slechts voor 80 % en bovendien het tarief met één punt te verhogen.

De som van publiekrechtelijke heffingen op een extra brok inkomen, dat iemand gaat verdienen, of b.v. aan rente gaat ontvangen, is fors. Men denke aan loon- en inkometenbelasting, sociale premies, individuele huursubsidie, soms studietoelage, maar óók aan inhouding van sociale uitkeringen als het inkomen omhoog gaat. Het totaal aan publiekrechtelijke heffingen is marginaal voor hoogste inkomens ca. 71 %, maar is voor lage inkomens vaak 80 % en meer. Bij AOW'ers lag het de laatste jaren, voor een bescheiden eigen pensioen, zelfs boven de 100 % door het samenvallen van belastingheffing met een 'sprong' in ziekenfondspremie. Dit kwam tot nu toe slechts voor in een verhaal van Maarten Toonder (Bommel protesteert dat hij een aanslag krijgt die boven de 100 % ligt. Dorknoper antwoordt: ja dat komt door de inkomensklasse, die u nu heeft bereikt, de wet is heel duidelijk op dit punt).

Het kabinet stelt nu voor (blz. 60) om de zgn. noodmaatregel, waardoor zij die vrijwel alleen AOW ontvangen géén belasting betalen, niet te verlengen. Ik begrijp dat voortaan loonbelasting zal worden ingehouden. De bruto AOW-uitkeringen zullen worden verhoogd met fl. 465 ml per jaar, door het Rijk te betalen. Van dit bedrag hangt fl. 175 mln. samen met de tijdelijke belastingverlaging van 1975 die nog wordt voortgezet (welke het netto-minimumloon opdrukt, waarmee de netto-AOW voor gehuwden is gelijk gesteld). Tevens wordt fl. 35 mln. verstrekt aan het Algemene Weduwen- en Wezenfonds en fl. 220 mln. aan de ziekenfondsen ten einde een betere tariefopbouw van de bejaarden-ziekenfondsverzekering te verkrijgen.

Over de gehele problematiek van onderlinge verhouding tussen netto-minimumloon, AOW-uitkering, bijstandsnormen e.d. een enkele opmerking. Wij zijn op sommige aspecten (verhouding loon tot loondervingsuitkeringen waaronder bijstand) ingegaan in juni jl. in ons rapport Sociale Verzekeringen. Er zijn goede artikelen over verschenen in 'openbare Uitgaven', 1975, nr. 1 en nr. 2. M.i. zou het beter zijn om niet steeds 'netto' te willen rekenen, om niet te frequent alle bedragen te wijzigen en om heffingen die samenhangen met het inkomen (belastingen, premies) tegelijk te bezien en te forse progressie te vermijden.

Belangrijk is de vraag hoe hoog de belastingvrije sommen dienen te zijn. Wij hebben dat al aan de orde gesteld bij onze campagne voor de verkiezingen van 1971 (bezuinigingsprogramma voor 1973 vergeleken met een beleid als van de confessionelen, fl. 1.500 mln. per jaar, in hoofdzaak te gebruiken voor verhoging belastingvrije voet). De belastingvrije sommen liggen veel lager dan hetgeen als 'sociaal minimum' wordt beschouwd, zie de bijstandsnormen. Dat is onlogisch, een brug hoort eerst zijn eigen gewicht te kunnen dragen voor er een last overheen kan. Belastingvrije som is bedoeld ter bescherming van minimaal noodzakelijk levensonderhoud. Het zou logisch zijn om op tal van punten de uitgaven terug te dringen en de belastingvrije sommen te verhogen en dáárdoor de AOW-uitkeringen in feite weer belastingvrij te maken.

Aan de belastingheffing van de ongehuwden verandert niets. Wat de gehuwde vrouw betreft zal naast inkomsten uit haar arbeid ook een WAO-uitkering van haar voortaan geheel (of gedeeltelijk, de tekst op blz. 63 is onduidelijk) afzonderlijk van het inkomen van haar man worden belast.

Terzijde merk ik op hoe in toenemende mate ook uit PvdA-kring wordt gewaarschuwd tegen het beleid. Zo stelt oud-Minister van Financiën Hofstra 'Onze belasting is krankzinnig' (Algemeen Dagblad, 30 augustus 1975), waarin hij ook stelt dat het bedrijfsleven langzaam maar zeker de vernieling ingaat en dat de overheid te zeer buigt voor geweld.

8. Aardgas, toekomst, ander beleid

Het aardgas is vermoedelijk tot een dubieus voordeel voor Nederland geworden. Wellicht enigszins te vergelijken met de olie-raffinaderijen op de Nederlandse Antillen, die daar de welvaart en het loonpeil hebben opgedrukt, maar daardoor andere bedrijfstakken hebben verhindert tot bloei te komen. Aardgas is een reden voor het kabinet geweest om in 1974 en 1975 een zeer expansief uitgavenbeleid op touw te zetten. Het betekent een sterke betalingsbalans (omdat intering op reserves onder de grond n i e t in rekening wordt gebracht) en

leidt daardoor tot een wat zorgvuldige houding inzake onze export en tot een hoge koers van de gulden die onze bedrijfstakken evenzeer 'duur' maakt als hoge lonen.

In Miljoenennota en Macro-economische Verkenningen wordt de bijdrage van aardgas aan onze economie wat gerelativeerd door te stellen (b.v. M.E.V. blz. 24, noot) dat de bijdrage slechts fl. 5 miljard is aan de betalingsbalans, omdat een groot deel (via het rijk) weer wordt besteed (en indirect tot import leidt). Maar de kernvraag is hoe anders onze economie er uit zou zien zonder deze grote aardgasproductie.

(Blz. 51 van de Miljoenennota vermeldt aan niet-belastingmiddelen uit aardgas een opbrengst voor het rijk van ca fl. 6 miljard per jaar in de komende jaren, daar komt nog ca fl. 2 miljard aan vennootschapsbelasting bij. Voorts is er een ontvangst in de particuliere sektor van wellicht ook fl. 2 of fl. 3 miljard, waar b.v. nog inkomstenbelasting over betaald wordt.)

- De hoge inflatie;
- de sterke expansie van overheids-'taken';
- de enge interpretatie van het begrip 'passende arbeid' tezamen met de soepele en weinig gecontroleerde uitvoering van bijstandswet en van sommige sociale verzekeringen,

leiden tot een ontwikkeling waarbij de sektor 'overheid' in de zin van ambtenaren en mensen bij gesubsidieerde instellingen werkzaam snel groeit, evenals de sektor 'uitkeringstrekkers', terwijl de sektor 'particulier werkenden' (of beter: werkend in bedrijfsleven, het kunnen ook overheidsbedrijven zijn) voortdurend afneemt.

De perspektieven hiervan zijn onvoldoende geschetst en doordacht. Hier en daar, b.v. in Triptiek in het Financiële Dagblad, ziet men af en toe de ontwikkeling wat oynisch doorgetrokken.

Ik meen echter, dat men moeilijk somber genoeg kan zijn over het beleid, dat in Nederland op allerlei terreinen wordt gevoerd. Het aantrekken van gastarbeiders en de recente domheden inzake Suriname zijn daarvan slechts een voorbeeld.

Deze uiteenzetting voor de ochtendzitting, hoe uitvoerig ook, moest beperkt blijven van omvang. Op de Troonrede ben ik nauwelijks ingegaan. In hoge mate bevat de Troonrede een aankondiging van in te dienen wetsontwerpen, waarvan het de vraag is of die nog afgehandeld zullen worden tijdens de komende zitting. De kans is groot, dat het Kabinet-Den Uyl aan het einde van de parlementaire rit weinig gepresenteerd zal hebben op het gebied van wetgeving en structurele veranderingen. Ondertussen heeft het wel de zaken in onze economie flink bedorven.

Het is van groot belang dat DS'70, bijvoorbeeld straks in de vergaderingen van de diverse commissies, konkreet nadenkt over een ander beleid in diverse sectoren van onze maatschappij. Er is grote belangstelling voor alternatieven. Dat hebben wij gemerkt, b.v. bij de vele reakties die wij ontvingen op onze radio- en t.v.-uitzendingen over hulp aan Suriname of over Sociale Verzekeringen in een beweeglijke maatschappij. Ik hoop, dat u allen zult deelnemen aan de nu volgende vergaderingen en zo zult meewerken aan het kenmerk van DS'70: voorstellen voor een beter beleid, op basis van Nuchter Idealisme.